

Peter Burke: HISTORY AND SOCIAL THEORY. Cambridge, Polity Press, 2005, XI + 224 str.

Peter Burke je profesor na Emmanuel College Univerze v Cambridgu, kjer predava kulturno zgodovino. Je avtor številnih del s področja kulturne zgodovine, ki se nanašajo na teorijo zgodovine in na obdobje renesanse.

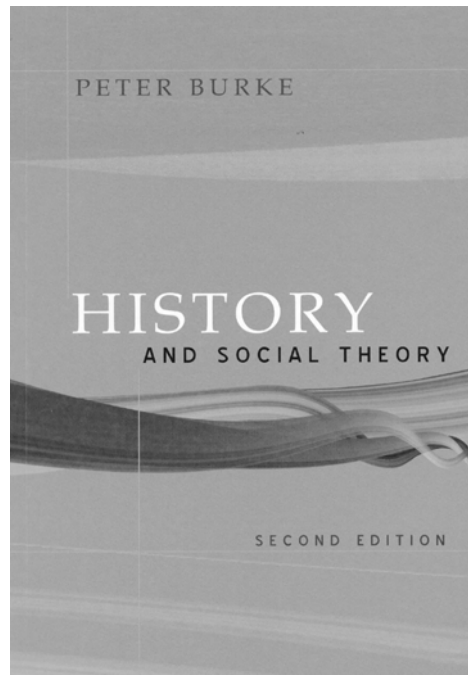
Knjiga, ki je pred nami, obravnava odnos med zgodovino in družbenimi znanostmi (sociologijo, socialno antropologijo, pravom ...), točneje družbeno teorijo. Svoje prvo delo na omenjeno tematiko *Sociologija in zgodovina* je avtor napisal že pred četrto stoletje. V času med prvo in prenovljeno izdajo omenjene knjige so se po mnenju avtorja zgodovinarji začeli bolj zanimati za družbeno teorijo. Prav tako so tudi sociologi in socialni antropologi naredili t. i. "obrat h kulturi".

V knjigi je avtor poskušal ugotoviti, v kolikšni meri družbena teorija koristi

zgodovinarjem in obratno, kakšna je korist zgodovine za družbeno teorijo, kakor tudi, zakaj je prišlo med zgodovinopisjem in družbeno teorijo do medsebojnega izključevanja; zgodovinarji in sociologi namreč niso bili vedno v najboljših odnosih.

Burke sociologijo definira kot preučevanje človeške družbe s poudarkom na generalizaciji družbenih struktur (ali kultur), zgodovino pa definira kot preučevanje človeške družbe in kultur s poudarkom na spremembah skozi čas. Glede na definiciji je med obema vedama razlika zgoj v času, pa vendar sta si pristopa veliko bolj oddaljena in kontradiktorna. Kljub temu Burke meni, da bi bilo bolje, če bi bila komplementarna.

Predsodki, ki jih gojijo sociologi do zgodovinarjev, se nanašajo na to, da zgodovinarji zbirajo dejstva brez sistema, metod in teorije, ter da so nesposobni analizirati baze podatkov, ki jih pridobijo pri svojem delu. Očitajo jim tudi, da zgoj opisujejo politične dogodke, ki spominjajo na Rankejevo šolo iz devetnajstega stoletja. Medtem pa zgodovinarji sociologom očitajo, da generalizirajo brez empiričnih raziskav in časovne dimenzije. In navkljub mnogim diskusijam na omenjeno vprašanje sociologi in zgodovinarji še vedno ne govorijo istega jezika. Fernand Braudel je to nekompatibilnost poimenoval "dialog gluhih".

Burke se zavzema za to, da bi se zgodovinarji in družbeni teoretiki osvobodili različnih vrst omejenosti. Napake, ki jih po njegovem mnenju delajo zgodovinarji, so v tem, da v svojih specializiranih, prostorsko omejenih študijah lahko vidijo določene pojave kot enkratne, namesto kot enkratne v kombinaciji z elementi, ki jih lahko dobimo tudi drugod. Socialni teoretiki pa so bolj omejeni v času kot prostoru, saj v svoje generalizacije ne vključujejo dolgotrajnih procesov.

Burke išče korenine tega razkola v zgodovini obeh ved in ga umešča v devetnajsto stoletje, ko je prišlo do utemeljitve sociologije kot samostojne znanosti. V tem času se je zgodovinopisje oddaljilo od razsvetljenske tradicije Voltaira, Fergusona in Montesquieua in s tem ne le od družbene teorije, temveč tudi od družbene zgodovine. Zaslugo za to Burke pripisuje Leopoldu von Rankeju, ki je svoja dela fokusiral na politično zgodovino. V času nastajanja nacionalnih držav so le-te potrebovale zgodovino za vzpostavljanje narodne enotnosti, v smislu vzgoje državljanov, oz. za nacionalistično propagando, kar so bile nacionalne države pripravljene tudi plačati. Intelektualna razlaga omenjenega obrata pa naj bi bila bolj metodološke narave. Zgodovinarji so v tem času pričeli z delom v arhivih in tako argumentirali svoje delo kot bolj objektivno in znanstveno od dela svojih predhodnikov. Pa tudi kvantitativno naravnano socialno zgodovino so po drugi strani videli kot preveč "znanstveno" zaradi abstrahiranja in posploševanja ter izpuščanja enkratnosti posameznika in dogodka. Politični zgodovinarji so svoje prispevke videli kot bolj resne in realistične od študij, ki so jih producirali socialni zgodovinarji. Ti so politični zgodovini očitali, da je s tem, ko se je usmerila na obravnavo političnih elit, večino ljudi izpustila iz svoje obravnave.

Na področju družbene teorije pa je v poznem 19. stoletju, po zaslugi Maxa Webra in njegovega slovitega dela *Protestantska etika in duh kapitalizma*, prišlo do pomembnega epistemološkega zasuka, ki je vključeval časovno dimenzijo v družbeno interpretacijo. V tem kontekstu moramo omeniti tudi dela Vilfreda Pareta in Emila Durkheima. Naslednje generacije sociologov pa so se bolj usmerile k statističnim podatkom, terenskemu delu in študijam sodobne družbe. Prav v tem času pa sta se med zgodovinarji porodila zanimanje za družbeno teorijo in odpor do Rankejevega koncepta zgodovinopisja. V Nemčiji se je obrat začel s Karlom Lamprechtom, v Franciji pa v sloviti šoli Annales z Marcom Blochom in Lucienom Febvrom. Vsem je bilo skupno nasprotovanje političnemu zgodovinopisju, z ambicijo ustvariti "širšo in bolj humano zgodovino". Šolo Annales pa je zaznamovala tudi zahteva po interdisciplinarni obravnavi preteklosti. Ta trend se v zgodovinopisju nadaljuje tudi danes na področju socialne zgodovine. Prav tako se je v 60-ih zgodovina vikorporirala v družbene vede kot "historična sociologija", "historična antropologija" in "historična geografija".

V nadaljevanju Burke predstavlja področja oz. modele in metode, ki združujejo tako zgodovinski kot sociološki vidik. To so: primerjava (Weber), modeli in tipologije (Durkheim) ter kvantitativne metode in mikro zgodovina (Le Roy Ladurie, Ginzburg). Po zaslugi spoja obeh ved so se razvile nove topike in osrednji koncepti, ki se iz

družbenih znanosti prenašajo na področje zgodovinopisja. To so vloge in predstave (*performances*), spol v biološkem in kulturnem pomenu (*sex in gender*), družina in sorodstvo, skupnost in identiteta, razred in status, družbena mobilnost in družbeno razslojevanje, potrošnja in menjava, kulturni in socialni kapital, klientelizem in korupcija, moč in politična kultura, civilna družba in javna sfera, center in periferija, hegemonija in odporništvu, družbeni protest in družbena gibanja, mentalitete, ideologije in diskurz, postkolonializem in mešanje kultur, oralnost in tekstualnost, mit in spomin. Burke nato ugotavlja, da zgodovinarji niso imeli večjih problemov s sprejemanjem novih konceptov, več težav pa so imeli s sprejemanjem novih idej. Avtor se nato koncentrira na intelektualne diskusije, ki se nanašajo na razlage človeškega vedenja, med katerimi sta si v opoziciji racionalizacija in kulturni relativizem; nadalje se osredotoča na nasprotja glede videnja družbe kot esencialno konsenzualne (evolucionisti) nasproti družbi, polni konfliktov (marksistično zgodovinopisje); zatem na nasprotje med videnjem zgodovine kot dejstva ali kot fikcije (White) in nazadnje na opozicijo med idejo o funkciji oz. strukturi in človeškim delovanjem. Burkov namen ni, da se izreka za kateri koli model, temveč da bralstvo seznanja z različnimi pogledi na zgodovinopisje in družbeno teorijo. Svoje delo zaključí z razpravo o postmoderni in postmodernizmu, ko koncepte, kot so strukture, zamenjajo koncepti pretakanja in transformacije. Kot znamenje sprememb se kaže vzpon metode mrežne analize v antropologiji, sociologiji in zgodovini. To je metoda, ki se bolj kot na negibne strukture usmerja na družbene odnose in posameznika. Govorimo lahko tudi o metodološkem individualizmu. Zgodovinarji so tudi tokrat skeptični do novosti, vendar se bodo, po Burkejevem mnenju, prej ali slej morali soočiti z določenimi zmotami v zgodovinopisju, ki so povečevale etnocentričnost evropskega načina razmišljanja. Ali če citiramo Lyotarda: "Velika Zgodba je izgubila na kredibilnosti".

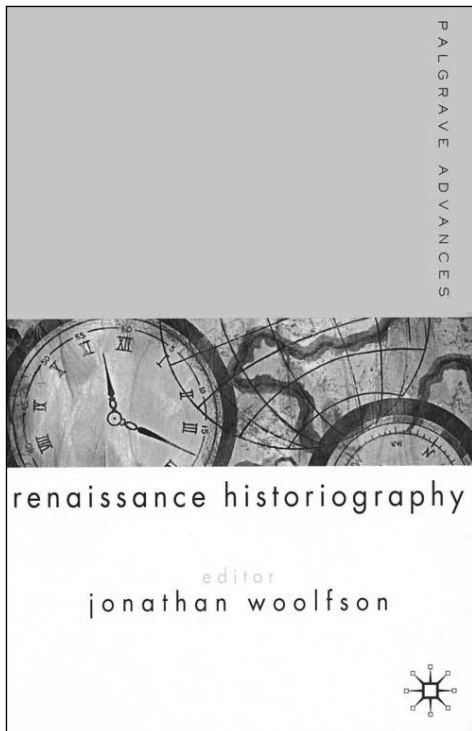
Pri prebiranju Burkejevega dela se nam sama po sebi ponuja primerjava s slovensko zgodovinopisno srenjo. Bežen pogled na "mainstream" slovenskega zgodovinopisja kaže na to, da se slovensko zgodovinopisje nahaja v tranziciji, in so zato še vedno v ospredju študije politične zgodovine z nacionalnim priokusom, ki se sučejo okrog povojnih pobojev, reinterpreteracije odporniškega gibanja idr. Po svoje je to razumljivo, saj je bila zgodovina v socialističnem sistemu pod velikim ideološkim pritiskom. Bolj zaskrbljujoče je dejstvo, da je velik del slovenskih zgodovinarjev še vedno skeptičen do vključevanja spoznanj družbenih znanosti in interdisciplinarnosti v svoje koncepte. Na drugem bregu so sociologi, ki prav tako nasprotujejo vključevanju časovne dimenzije v svoje študije. Le peščica jih je, ki se obračajo v zgodovino. Prav ti so pomembni za obe stroki, saj slovenskemu prostoru predstavljajo svetovne dimenzije, predvsem s prevodi temeljnih historiografskih del (npr. Založba *Studia Humanitatis in *cf/*), brez katerih bi bili Slovenci res v Rankejevih časih.

Skratka, poduk predstavljenega dela je lahko takšen: sociologi bi morali razmišljati bolj zgodovinsko, zgodovinarji pa bolj teoretično. Pričujoče delo je zato odličen vodnik za obe skupini znanstvenikov.

Vida Rožac Darovec

Jonathan Woolfson (ur.): PALGRAVE ADVANCES IN RENAISSANCE HISTORIOGRAPHY. Houndmills, Basingstoke, Hampshire, New York, Palgrave Macmillan, 2005, 317 str.

Humanistične znanosti so že davno ugotovile, da je – poleg številnih predmetov njihovega zanimanja – nujno treba (kritično) obravnavati tudi *pisanje* o teh predmetih. In tako so se tudi zgodovinarji, "preučevalci preteklosti", začeli hkrati ukvarjati še s "preučevanjem preučevanja preteklosti", torej s historiografijo samo. Postmodernistična opazka, da je vsa zgodovina pravzaprav že historiografija, je zgodovinarje le še bolj spodbudila k refleksiji o intelektualnih temeljih njihovega dela, zato so razmišljanje o zgodovinopisju privzeli kot nujno potreben element svojega poklica. Pričujoči zbornik o historiografiji renesanse je torej rezultat razmišljanj o pisanju zgodovine, natančneje o pisanju renesanse, saj se ukvarja prav s knjigami, članki in prispevki, ki so (še zlasti v zadnjih nekaj desetletjih) obravnavali obdobje renesanse.

S prvim sklopom prispevkov zbornik bralca uvede tako v renesanso, kot tudi v pisanje o njej, kjer se v prvi vrsti sreča z enim temeljnih mejnikov v historiografiji renesanse, z Burckhardtovim delom *Die Kultur der Renaissance in Italien* (Renesančna kultura v Italiji) iz leta 1860. Okrog omenjenega dela se nato bolj ali manj vrtijo tudi ostali prispevki, ki se, zdaj z naklonjenostjo, drugič s kritično distanco, ves čas vračajo na to referenčno točko.